

**EL**

**EL**

**EL**



ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΤΩΝ ΕΥΡΩΠΑΪΚΩΝ ΚΟΙΝΟΤΗΤΩΝ

Βρυξέλλες, 27.9.2007  
COM(2007) 558 τελικό

**ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΗ ΤΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ ΠΡΟΣ ΤΟ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ, ΤΟ ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ  
ΚΟΙΝΟΒΟΥΛΙΟ, ΤΗΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΚΑΙ ΤΗΝ  
ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΤΩΝ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΩΝ**

**Σχέδιο δράσης για την εκπαίδευση ενηλίκων**

**Ποτέ δεν είναι αργά για μάθηση**

# ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΗ ΤΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ ΠΡΟΣ ΤΟ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ, ΤΟ ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΟΒΟΥΛΙΟ, ΤΗΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΚΑΙ ΤΗΝ ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΤΩΝ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΩΝ

## Σχέδιο δράσης για την εκπαίδευση ενηλίκων

### Ποτέ δεν είναι αργά για μάθηση

#### 1. ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Το 1997, στο προοίμιο της συνθήκης του Άμστερνταμ, οι αρχηγοί κρατών και κυβερνήσεων επιβεβαίωσαν την απόφασή τους «να προάγουν την ανάπτυξη του υψηλότερου δυνατού επιπέδου γνώσης για τους λαούς τους μέσω ευρείας πρόσβασης στην εκπαίδευση και μέσω της συνεχούς αναπροσαρμογής της»<sup>1</sup>.

Το 2000, το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο της Λισαβόνας έθεσε το στρατηγικό στόχο να καταστεί η Ευρώπη παγκοσμίως η ανταγωνιστικότερη και δυναμικότερη οικονομία που να βασίζεται στη γνώση, έως το έτος 2010. Ένα βασικό στοιχείο της ατζέντας που προτάθηκε στη Λισαβόνα ήταν η προώθηση της απασχολησιμότητας και της κοινωνικής συνοχής μέσω της επένδυσης στις γνώσεις και τις δεξιότητες των πολιτών σε όλα τα στάδια της ζωής τους.

Στην ανακοίνωση της Επιτροπής «*Η πραγμάτωση μιας ευρωπαϊκής περιοχής διά βίου μάθησης*»<sup>2</sup>, το 2001, επισημαίνεται εκ νέου η σπουδαιότητα της διά βίου μάθησης για όλους τους ευρωπαίους πολίτες. Ένα από τα κύρια μηνύματα ήταν ότι «τα παραδοσιακά συστήματα πρέπει να αναμορφωθούν για να γίνουν πολύ περισσότερο ανοιχτά και ευέλικτα, έτσι ώστε οι σημερινές ανισότητες να μη διαιωνίζονται και οι μαθητευόμενοι να έχουν ατομική πρόσβαση στη μάθηση, η οποία θα είναι κατάλληλη για τις ανάγκες και τα ενδιαφέροντά τους σε οποιοδήποτε στάδιο της ζωής τους».

Το 2006, η κοινή ενδιάμεση έκθεση προόδου στο πλαίσιο του προγράμματος εργασίας «*Εκπαίδευση και κατάρτιση 2010*» επισημαίνει ότι όλοι οι πολίτες πρέπει, καθ' όλη τη διάρκεια της ζωής τους, να αποκτούν δεξιότητες και να τις επικαιροποιούν, και ότι πρέπει να δοθεί ιδιαίτερη προσοχή στις ειδικές ανάγκες των ατόμων που αντιμετωπίζουν τον κίνδυνο του κοινωνικού αποκλεισμού. Η εκπαίδευση ενηλίκων (τόσο ποσοτικά όσο και ποιοτικά) είναι επίσης σημαντική για την ανάπτυξη των δεξιοτήτων των ατόμων με προσόντα μέσω και υψηλού επιπέδου<sup>3</sup>.

<sup>1</sup> Συνθήκη για την ίδρυση της Ευρωπαϊκής Κοινότητας, [http://europa.eu/eur-lex/en/treaties/dat/C\\_2002325EN.003301.html](http://europa.eu/eur-lex/en/treaties/dat/C_2002325EN.003301.html)

<sup>2</sup> Ανακοίνωση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής: *Η πραγμάτωση μιας ευρωπαϊκής περιοχής διά βίου μάθησης*, [http://ec.europa.eu/education/policies/lll/life/communication/com\\_en.pdf](http://ec.europa.eu/education/policies/lll/life/communication/com_en.pdf)

<sup>3</sup> Ανακοίνωση της Επιτροπής προς το Συμβούλιο, το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, την Ευρωπαϊκή Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή και την Επιτροπή των Περιφερειών: Για τη θέσπιση κοινών αρχών όσον αφορά την ευελξία με ασφάλεια: Περισσότερες και καλύτερες θέσεις εργασίας μέσω της ευελξίας με ασφάλεια, [http://ec.europa.eu/employment\\_social/news/2007/jun/flexicurity\\_en.pdf](http://ec.europa.eu/employment_social/news/2007/jun/flexicurity_en.pdf)

Η ανακοίνωση της Επιτροπής «*Εκπαίδευση ενηλίκων<sup>4</sup>: Ποτέ δεν είναι αργά για μάθηση*»<sup>5</sup>, το 2006, υπογραμμίζει τη σπουδαιότητα της εκπαίδευσης ενηλίκων ως βασικού στοιχείου της διά βίου μάθησης. Μπορεί να διαδραματίσει σημαντικό ρόλο στην ανάπτυξη της ιδιότητας του πολίτη και των ικανοτήτων.

Το παρόν σχέδιο δράσης εστιάζεται στα άτομα που μειονεκτούν λόγω του χαμηλού επιπέδου των βασικών τους γνώσεων, των ανεπαρκών επαγγελματικών προσόντων ή/και των προσόντων που απαιτούνται για την επιτυχή ένταξη στην κοινωνία. Ανάλογα με το κράτος μέλος, στα άτομα αυτά μπορεί να περιλαμβάνονται μετανάστες, ηλικιωμένοι, γυναίκες ή άτομα με αναπηρία.

Ξεκινά από την παραδοχή ότι η ανάγκη για ένα προσβάσιμο και υψηλής ποιότητας σύστημα εκπαίδευσης ενηλίκων δεν αποτελεί πλέον αντικείμενο συζήτησης, δεδομένων των προκλήσεων που πρέπει να αντιμετωπίσει η Ευρώπη τα επόμενα χρόνια:

- Μείωση των ελλείψεων σε εργατικό δυναμικό λόγω των δημογραφικών αλλαγών, με την αύξηση των επιπέδων δεξιοτήτων του εργατικού δυναμικού γενικά και με την αναβάθμιση των εργαζομένων με χαμηλό επίπεδο δεξιοτήτων (80 εκατ. το 2006). Η εκπαίδευση ενηλίκων μπορεί να συμβάλει σε αυτό με ταχύ και αποτελεσματικό τρόπο.
- Αντιμετώπιση του προβλήματος του επίμονα υψηλού αριθμού ατόμων που εγκαταλείπουν πρόωρα το σχολείο<sup>6</sup> (περίπου 7 εκατ. το 2006), με την παροχή μιας δεύτερης ευκαιρίας σε όσους ενηλικιώνονται και δεν διαθέτουν κάποιο τυπικό προσόν.
- Μείωση του επίμονου προβλήματος της φτώχειας και του κοινωνικού αποκλεισμού ανάμεσα στις περιθωριοποιημένες ομάδες. Η εκπαίδευση ενηλίκων μπορεί να βελτιώσει τις δεξιότητες των ατόμων αλλά και να τα βοηθήσει στην ανάπτυξη μιας ενεργητικής ιδιότητας του πολίτη και στην ατομική αυτονομία.
- Αύξηση της ένταξης μεταναστών στην κοινωνία και την αγορά εργασίας. Η εκπαίδευση ενηλίκων προσφέρει εξατομικευμένα προγράμματα, συμπεριλαμβανομένης της εκμάθησης γλωσσών, ώστε να συμβάλει σε αυτή τη διαδικασία ένταξης. Επιπλέον, η συμμετοχή στην εκπαίδευση ενηλίκων στη χώρα υποδοχής μπορεί να βοηθήσει τους μετανάστες στην επικύρωση και αναγνώριση των τυπικών προσόντων που διαθέτουν.
- Αύξηση της συμμετοχής στη διά βίου μάθηση και ιδίως αντιμετώπιση του γεγονότος ότι η συμμετοχή μειώνεται από την ηλικία των 34 ετών και μετά. Σε μια εποχή που η μέση ηλικία εργασίας αυξάνεται σε όλη την Ευρώπη πρέπει να

---

<sup>4</sup> Στην ανακοίνωση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής «Ποτέ δεν είναι αργά για μάθηση» η εκπαίδευση ενηλίκων ορίζεται ως το σύνολο όλων των μορφών μάθησης που λαμβάνουν οι ενήλικες αφού ολοκληρώσουν τη βασική εκπαίδευση και κατάρτιση.

<sup>5</sup> Ανακοίνωση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής «Ποτέ δεν είναι αργά για μάθηση», COM(2006) 614 της 23.10.2006, [http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/site/en/com/2006/com2006\\_0614en01.pdf](http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/site/en/com/2006/com2006_0614en01.pdf)

<sup>6</sup> 6 εκατομμύρια το 2005: Έγγραφο εργασίας των υπηρεσιών της Επιτροπής «Πρόσδος προς την κατεύθυνση των στόχων της Λισαβόνας στην εκπαίδευση και την κατάρτιση - έκθεση με βάση δείκτες και συγκριτικά στοιχεία - έκθεση 2006», SEC (2006) 639

υπάρχει και μια παράλληλη αύξηση της συμμετοχής μεγαλύτερων σε ηλικία εργαζομένων στην εκπαίδευση ενηλίκων.

Η ανάγκη να αυξηθεί η επένδυση στην εκπαίδευση ενηλίκων ενισχύεται από τα πρόσφατα αποτελέσματα του συγκριτικού δείκτη, τα οποία δείχνουν ότι η συμμετοχή ενηλίκων (ηλικίας 25-64 ετών) στη διά βίου μάθηση δεν αυξάνεται πλέον και μάλιστα, το 2006, παρουσίασε ελαφρά μείωση σε 9,6%<sup>7</sup>.

Το σχέδιο δράσης αποσκοπεί στην ενίσχυση του τομέα της εκπαίδευσης ενηλίκων, έτσι ώστε να μπορέσει να αξιοποιήσει το πλήρες της δυναμικό. Πρόκειται για έναν σύνθετο τομέα, με ένα ευρύ φάσμα φορέων παροχής που απευθύνονται σε όλες τις ομάδες στόχους. Αναγνωρίζεται ο διατομεακός χαρακτήρας της εκπαίδευσης ενηλίκων.

Γενικός στόχος του σχεδίου δράσης είναι η υλοποίηση πέντε βασικών μηνυμάτων που περιέχονται στην ανακοίνωση «*Ποτέ δεν είναι αργά για μάθηση*»: εξάλειψη των εμποδίων στη συμμετοχή· αύξηση της ποιότητας και της αποτελεσματικότητας του τομέα· επιτάχυνση της διαδικασίας επικύρωσης και αναγνώρισης· εξασφάλιση επαρκών επενδύσεων· και παρακολούθηση του τομέα.

### 1.1. Διαδικασία διαβούλευσης

Η παρούσα ανακοίνωση αποτελεί προϊόν μιας ευρείας διαβούλευσης που ακολούθησε τη δημοσίευση της ανακοίνωσης του 2006. Κατά το πρώτο εξάμηνο του 2007, η Επιτροπή διαβουλευτήκε με τα κράτη μέλη μέσω τεσσάρων περιφερειακών συνεδριάσεων (στη Φινλανδία, τη Γερμανία, τη Σλοβενία και την Πορτογαλία) με εκπροσώπους των υπουργείων παιδείας και εργασίας, τους κοινωνικούς εταίρους και τις ΜΚΟ για την εκπαίδευση ενηλίκων.

Στο πλαίσιο κάθε περιφερειακής συνεδρίασης και με βάση τα κύρια μηνύματα της ανακοίνωσης του 2006, κάθε χώρα υποδοχής παρουσίασε στους συμμετέχοντες παραδείγματα ορθής πρακτικής τα οποία επεδείκνυαν:

- τα αποτελέσματα μιας ολοκληρωμένης προσέγγισης ενδιαφερομένων·
- τον τρόπο επίτευξης βασικών δεξιοτήτων για εργαζόμενους με χαμηλό επίπεδο δεξιοτήτων·
- τον τρόπο ανάπτυξης πολιτικών και δράσεων για την αύξηση της συμμετοχής στην εκπαίδευση ενηλίκων·
- τον τρόπο εφαρμογής του συστήματος αναγνώρισης και επικύρωσης των αποτελεσμάτων της μη τυπικής μάθησης.

Αυτή η ανταλλαγή ορθής πρακτικής στο πλαίσιο αυτών των συνεδριάσεων μπορεί να θεωρηθεί ένα πρώτο θετικό αποτέλεσμα της διαδικασίας.

Η Επιτροπή αξιοποίησε επίσης άτυπα «εθνικά διερευνητικά συμβούλια» στα κράτη μέλη ώστε να λάβει πρόσθετες γνώμες σχετικά με το σχέδιο δράσης από αρμόδιους για τη χάραξη

<sup>7</sup> Σχέδιο έκθεσης προόδου 2007

πολιτικής, τους κοινωνικούς εταίρους και τις ΜΚΟ που δραστηριοποιούνται στη μη τυπική εκπαίδευση ενηλίκων<sup>8</sup>.

Κατά τη σύνταξη του σχεδίου δράσης, η Επιτροπή είχε επίσης την υποστήριξη μιας ομάδας εμπειρογνομόνων που αποτελείτο από εκπροσώπους των κρατών μελών, των κοινωνικών εταίρων και διεθνών οργανισμών όπως η UNESCO.

## **2. Η ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ ΤΟΥ ΤΟΜΕΑ ΤΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ ΕΝΗΛΙΚΩΝ ΑΠΟΤΕΛΕΙ ΤΗ ΒΑΣΗ ΤΟΥ ΣΧΕΔΙΟΥ ΔΡΑΣΗΣ**

Η συμβολή του τομέα της εκπαίδευσης ενηλίκων στην επίτευξη των στόχων της Λισαβόνας και στη διά βίου μάθηση που να καλύπτει όλες τις πλευρές της ζωής μπορεί να βελτιωθεί με τη δημιουργία αποτελεσματικότερων συστημάτων στα οποία θα συμμετέχουν όλοι οι ενδιαφερόμενοι. Τα επιδιωκόμενα από το παρόν σχέδιο δράσης αποτελέσματα εξαρτώνται επίσης από την αποτελεσματικότητα αυτών των συστημάτων.

Αναγνωρίζεται ότι κάθε κράτος μέλος ξεκινά από διαφορετική αφετηρία όσον αφορά τη συμμετοχή, την ποιότητα και την ανάπτυξη του τομέα. Υπάρχουν πολλά παραδείγματα ορθών πρωτοβουλιών που έχουν αναπτυχθεί στα κράτη μέλη με υποστήριξη της ΕΕ, τα οποία μπορούν να χρησιμοποιηθούν από τα υπόλοιπα<sup>9</sup>.

Από τη διαδικασία διαβούλευσης και τα στοιχεία μελετών και έρευνας στον εν λόγω τομέα διαπιστώνεται ότι ένας ισχυρός και αποτελεσματικός τομέας εκπαίδευσης ενηλίκων περιλαμβάνει ένα σύνολο βασικών και έντονα διαπλεκόμενων στοιχείων. Τα στοιχεία αυτά είναι τα εξής:

- οι πολιτικές που θεσπίζονται για την κάλυψη των αναγκών και των απαιτήσεων της κοινωνίας και της οικονομίας·
- οι δομές διακυβέρνησης συμπεριλαμβανομένης της ποιότητας, της αποτελεσματικότητας και της υπευθυνότητας του συστήματος εκπαίδευσης ενηλίκων·
- τα συστήματα παροχής, συμπεριλαμβανομένων των δραστηριοτήτων μάθησης, της υποστήριξης της μάθησης και της αναγνώρισης των αποτελεσμάτων της μάθησης, που καλύπτουν την ενθάρρυνση και τις μαθησιακές ανάγκες των εκπαιδευομένων στο πλαίσιο των αναγκών και απαιτήσεων της κοινωνίας και της οικονομίας.

Απαιτείται σύμπραξη σε ευρωπαϊκό, εθνικό, περιφερειακό και τοπικό επίπεδο για να βελτιωθεί η αποτελεσματικότητα του τομέα της εκπαίδευσης ενηλίκων, να διευρυνθεί η πρόσβαση και να διευκολυνθεί η ορθή χρηματοδότηση<sup>10</sup>.

---

<sup>8</sup> Στη διαδικασία διαβούλευσης συμμετείχαν τα 27 κράτη μέλη, οι 3 χώρες του ΕΟΧ και η Τουρκία.

<sup>9</sup> ESF060603- Βασικό έγγραφο σχετικά με τη στήριξη της εκπαίδευσης και της κατάρτισης από τα Ευρωπαϊκά Διαρθρωτικά Ταμεία

<sup>10</sup> Promoting adult learning (Προώθηση της εκπαίδευσης ενηλίκων), ΟΟΣΑ ,2005,ISBN: 9264010939

## 2.1. Πολιτική

Η διαβούλευση επιβεβαίωσε τη θεμελιώδη ανάγκη παρέμβασης των αρχών, από κοινού με άλλους ενδιαφερομένους, για να εξασφαλιστούν δυνατότητες μάθησης για άτομα που κινδυνεύουν να μην αποκτήσουν βασικές ικανότητες<sup>11</sup>. Η παρέμβαση αυτή χρειάζεται για να εξασφαλιστεί ότι στους ενήλικες που εγκατέλειψαν το σχολείο χωρίς τα κατάλληλα τυπικά προσόντα και που επιθυμούν να ξαναρχίσουν ή να συνεχίσουν τη βασική τους εκπαίδευση ανά πάσα στιγμή στη ζωή τους, θα παρέχεται υποστήριξη με κατάλληλες και καινοτόμες μορφές μάθησης και με ευκαιρίες για την απόκτηση ικανοτήτων μέσω προσφορών κατάρτισης στο πλαίσιο της εργασίας. Η ανάγκη αυτής της παρέμβασης είναι ακόμη μεγαλύτερη στο πλαίσιο του γρήγορου ρυθμού αλλαγής στο χώρο εργασίας και των δεξιοτήτων που απαιτούνται για τη σταδιοδρομία.

Οι ενδιαφερόμενοι διαπίστωσαν ότι, σε σύγκριση με άλλους τομείς μάθησης, η συμβολή και τα οφέλη της εκπαίδευσης ενηλίκων δεν έχουν διερευνηθεί, συζητηθεί ή δημοσιευτεί επαρκώς. Επιπλέον, ο ρυθμός ανάπτυξης ευκαιριών εκπαίδευσης ενηλίκων δεν ανταποκρίνεται στις ανάγκες των ατόμων και της κοινωνίας.

Για να αυξηθεί η συμμετοχή και να ενθαρρυνθούν οι επενδύσεις, είναι κρίσιμο να καταστούν σαφώς ορατές η ποιότητα, η συνάφεια, η αποτελεσματικότητα<sup>12</sup> και η αποδοτικότητα της εκπαίδευσης ενηλίκων.

Οι κυβερνήσεις και άλλοι ενδιαφερόμενοι πρέπει να ενεργήσουν, στους αντίστοιχους τομείς τους, για τη διευκόλυνση της πρόσβασης, την παροχή συμβουλών και αξιολογήσεων και για την επιτάχυνση της επικύρωσης και της αναγνώρισης των μαθησιακών αποτελεσμάτων που επιτυγχάνονται στη μη τυπική και την άτυπη εκπαίδευση.

## 2.2. Διακυβέρνηση

Οι συμμετέχοντες στη διαβούλευση κατέστησαν σαφές ότι η ορθή διακυβέρνηση των φορέων παροχής εκπαίδευσης ενηλίκων συμβάλλει στην αποτελεσματική παροχή αυτής της εκπαίδευσης. Με τη σειρά του, αυτό έχει ως αποτέλεσμα ποιοτικά μαθησιακά αποτελέσματα για τους εκπαιδευόμενους και καλή απόδοση των επενδύσεων για όλους τους ενδιαφερομένους.

Η ορθή διακυβέρνηση στους φορείς παροχής εκπαίδευσης ενηλίκων χαρακτηρίζεται από τα εξής:

- εστίαση στον ενήλικα εκπαιδευόμενο·
- καινοτόμος προσέγγιση στη μάθηση·
- αποτελεσματική ανάλυση των αναγκών·
- συστήματα αποτελεσματικής διοίκησης και κατάλληλη διάθεση πόρων·
- κατάλληλη στελέχωση·

<sup>11</sup> Σύσταση του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 18ης Δεκεμβρίου 2006, σχετικά με τις βασικές ικανότητες της δια βίου μάθησης, (2006/962/EK), EE L 394/10 της 30.12.2006

<sup>12</sup> Ανακοίνωση της Επιτροπής «Αποδοτικότητα και ισότητα στο πλαίσιο των ευρωπαϊκών συστημάτων εκπαίδευσης και κατάρτισης», COM(2006) 481 τελικό της 8.09.2006, [http://ec.europa.eu/education/policies/2010/doc/comm481\\_en.pdf](http://ec.europa.eu/education/policies/2010/doc/comm481_en.pdf)

- μηχανισμοί εξασφάλισης της ποιότητας για φορείς παροχής·
- ισχυρά συστήματα παρακολούθησης και αξιολόγησης με βάση αποδεικτικά στοιχεία εντός εθνικών πλαισίων·
- στενή συνεργασία με άλλους εκπαιδευτικούς τομείς και φορείς, όπως οργανώσεις εκπαιδευομένων, κλαδικές ενώσεις και τομεακά ιδρύματα. Επειδή οι εργοδότες παρέχουν ένα μεγάλο ποσοστό κατάρτισης σε ενήλικες, μέσω της μάθησης στο πλαίσιο της εργασίας, και προσφέρουν ένα περιβάλλον στήριξης, η συμμετοχή τους στον τοπικό και περιφερειακό σχεδιασμό είναι αποφασιστικής σημασίας.

Υπάρχει η ανάγκη μιας σχεδιασμένης και συστηματικής προσέγγισης σε όλα τα επίπεδα και σε όλα τα στοιχεία της μάθησης, τυπικής και μη τυπικής<sup>13</sup>, για να βελτιωθεί η υπευθυνότητα και η διαφάνεια και για να υπάρχει η βεβαιότητα ότι η παροχή εκπαίδευσης ενηλίκων θα καλύπτει τις απαιτήσεις όλων των ενδιαφερομένων, ιδίως των ενηλίκων εκπαιδευομένων.

### 2.3. Παροχή

Από τη διαβούλευση διαπιστώθηκε ότι μια κύρια πρόκληση για την εκπαίδευση ενηλίκων είναι η παροχή μιας υπηρεσίας που, ταυτόχρονα, θα ανταποκρίνεται στις ανάγκες του ενήλικου εκπαιδευομένου, θα προσφέρει υψηλής ποιότητας λύσεις στις ανάγκες της αγοράς εργασίας και της κοινωνίας και θα ενθαρρύνει την περαιτέρω ζήτηση. Επιπλέον, απαιτείται ένα ευρύ φάσμα αλληλοσυνδεόμενων μέτρων για να ξεπεραστούν πολυδιάστατα εμπόδια όσον αφορά τη συμμετοχή. Σε αυτά περιλαμβάνονται:

- η μεγαλύτερη προσέγγιση του εκπαιδευομένου με πληροφορίες και συμβουλές υψηλής ποιότητας. Αυτό μπορεί να επιτευχθεί μέσω της παροχής υπηρεσιών σε επίπεδο τοπικής κοινότητας ή χώρου εργασίας. Υπήρξε ευρεία συναίνεση στο ότι οι υπηρεσίες αυτές πρέπει να παρέχονται δωρεάν στις ομάδες στόχους στο πλαίσιο του παρόντος σχεδίου δράσης·
- να έλθει η εκπαίδευση πιο κοντά στους εκπαιδευομένους, στις τοπικές κοινότητες και στους χώρους εργασίας τους. Αυτό μπορεί να επιτευχθεί μέσω τοπικών κέντρων εκπαίδευσης, ΜΚΟ, κατάρτισης στο χώρο εργασίας και της ηλεκτρονικής μάθησης. Πρέπει να προσφέρονται διαφοροποιημένες δυνατότητες μάθησης που να ανταποκρίνονται στις συγκεκριμένες ανάγκες των ατόμων·
- η δυνατότητα ευέλικτης πρόσβασης στην αξιολόγηση, την επικύρωση και την αναγνώριση των μαθησιακών αποτελεσμάτων, που να οδηγεί στην πιστοποίηση και την αναγνώριση τυπικών προσόντων· αυτό πρέπει να υποστηρίζεται από την παροχή συμβουλών·
- η διεύρυνση της πρόσβασης στην τριτοβάθμια εκπαίδευση<sup>14</sup> ώστε να διευκολύνεται η αναβάθμιση των τυπικών προσόντων· η θέσπιση οικονομικών μηχανισμών που θα βασίζονται στη ζήτηση (όπως προσωπικοί λογαριασμοί μάθησης, φορολογικά μέτρα, δάνεια που παρέχονται είτε από το δημόσιο είτε από

<sup>13</sup> Για τους ορισμούς βλ. «Υπόμνημα σχετικά με τη δια βίου μάθηση» [SEC(2000) 1832 της 30.10.2000] και περαιτέρω εργασίες όπως η ταξινόμηση των δραστηριοτήτων μάθησης της Eurostat

<sup>14</sup> Έρευνα φλας του Ευρωβαρόμετρου 192: Το 87% του εκπαιδευτικού προσωπικού που εργάζεται σε πανεπιστήμια της ΕΕ συμφωνεί ότι τα πανεπιστήμια πρέπει να ανοίξουν στους ενήλικες εκπαιδευομένους.



δημόσιο μηχανισμό εγγυήσεων) για την αντιμετώπιση οικονομικών περιορισμών και την ενθάρρυνση της μάθησης πλήρους ή μερικού χρόνου·

- η ενθάρρυνση των ατόμων να επενδύσουν στη μάθησή τους, τόσο για την προσωπική τους ολοκλήρωση όσο και για την απασχολησιμότητά τους. Στο πλαίσιο αυτό, η εκπαίδευση ενηλίκων αποτελεί έναν ισχυρό μηχανισμό για την εκμάθηση γλωσσών, σε συμφωνία με τη στρατηγική της Επιτροπής όπως αυτή καθορίζεται στο σχέδιο δράσης 2004-2006 για την προώθηση της εκμάθησης γλωσσών και της γλωσσικής πολυμορφίας<sup>15</sup>. Η παροχή συμβουλών είναι κρίσιμη για να βοηθηθούν οι ενήλικες να επωφεληθούν από τις δυνατότητες που παρέχουν οι εταιρείες, οι κοινωνικές υπηρεσίες και άλλοι οργανισμοί.

### 3. ΣΧΕΔΙΟ ΔΡΑΣΗΣ

Για την υλοποίηση των κύριων μηνυμάτων της ανακοίνωσης του 2006 και με βάση τις απόψεις που συλλέχτηκαν κατά τη διάρκεια της πρόσφατης διαβούλευσης, η Επιτροπή καλεί τα κράτη μέλη να συμμετάσχουν σε ένα ευρωπαϊκό σχέδιο δράσης για τον τομέα, το οποίο περιλαμβάνει δράσεις στους ακόλουθους τομείς:

- ανάλυση των αποτελεσμάτων των μεταρρυθμίσεων σε όλους τους τομείς της εκπαίδευσης και της κατάρτισης στα κράτη μέλη, όσον αφορά την εκπαίδευση ενηλίκων·
- βελτίωση της ποιότητας της παροχής στον τομέα της εκπαίδευσης ενηλίκων·
- αύξηση των δυνατοτήτων εκπαιδευτικής αναβάθμισης για τους ενήλικες – δηλαδή να αποκτήσουν τυπικά προσόντα ενός, τουλάχιστον, υψηλότερου επιπέδου από το προηγούμενο·
- επιτάχυνση της διαδικασίας αξιολόγησης δεξιοτήτων και κοινωνικών ικανοτήτων και επικύρωση και αναγνώρισή τους όσον αφορά τα μαθησιακά αποτελέσματα·
- βελτίωση της παρακολούθησης του τομέα της εκπαίδευσης ενηλίκων.

Η υλοποίηση αυτών των δράσεων μπορεί να υποστηριχτεί μέσω της αξιοποίησης του Ευρωπαϊκού Κοινωνικού Ταμείου και του προγράμματος διά βίου μάθησης.

#### 3.1. Ανάλυση των αποτελεσμάτων των μεταρρυθμίσεων σε όλους τους τομείς της εκπαίδευσης και της κατάρτισης στα κράτη μέλη, όσον αφορά την εκπαίδευση ενηλίκων

Ο τομέας της εκπαίδευσης ενηλίκων άπτεται όλων των άλλων τομέων της εκπαίδευσης. Είναι λοιπόν σημαντικό να αναλυθούν τα αποτελέσματα των αναπτύξεων σε άλλους εκπαιδευτικούς τομείς, τόσο στον τυπικό όσο και στο μη τυπικό, καθώς και η αλληλεπίδρασή τους με αναπτύξεις στον τομέα της εκπαίδευσης ενηλίκων. Τα περισσότερα κράτη μέλη

---

<sup>15</sup> Ανακοίνωση της Επιτροπής στο Συμβούλιο, στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, στην Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή και στην Επιτροπή των Περιφερειών - Η προώθηση της εκμάθησης γλωσσών και της γλωσσικής πολυμορφίας: Σχέδιο Δράσης 2004 – 2006, [http://ec.europa.eu/education/doc/official/keydoc/actlang/act\\_lang\\_en.pdf](http://ec.europa.eu/education/doc/official/keydoc/actlang/act_lang_en.pdf)

αναπτύσσουν ένα εθνικό πλαίσιο προσόντων, το οποίο συνδέεται με το ευρωπαϊκό πλαίσιο προσόντων. Η συζήτηση για τη μεταφορά ακαδημαϊκών μονάδων βρίσκεται σε εξέλιξη. Οι αναπτύξεις αυτές επικεντρώνονται στη διευκόλυνση της πρόσβασης, της προόδου και της μεταφοράς και, επομένως, μπορούν να παίζουν σημαντικό ρόλο στο άνοιγμα των συστημάτων αναγνώρισης προσόντων για τους ενήλικες. Η εξασφάλιση της ποιότητας συνιστά ένα σημαντικό μέρος των μεταρρυθμίσεων στον τομέα της εκπαίδευσης και της κατάρτισης. Οι αναπτύξεις στον τομέα της εκπαίδευσης ενηλίκων πρέπει να ενσωματωθούν στην τρέχουσα διαδικασία εκσυγχρονισμού της εκπαίδευσης και της κατάρτισης. Σε ορισμένα κράτη μέλη η εκπαίδευση ενηλίκων περιλαμβάνεται στις μεταρρυθμίσεις, σε άλλα όχι.

- |      |  |
|------|--|
| 2008 | Θα παραγγελθεί ανάλυση της επίδρασης των μεταρρυθμίσεων στον τομέα της εκπαίδευσης ενηλίκων, με βάση τους υφιστάμενους εθνικούς μηχανισμούς υποβολής εκθέσεων. Η ανάλυση αυτή θα περιλαμβάνει μια αξιολόγηση κόστους/ οφέλους αυτών των μεταρρυθμίσεων ώστε να αξιολογηθούν πραγματικά οι ορθές πρακτικές. Εάν χρειαστεί θα διενεργηθεί μια συμπληρωματική μελέτη. |
| 2009 | Η παρουσίαση των αποτελεσμάτων της ανάλυσης θα αναδεικνύει τάσεις, επιτεύγματα και κενά σε ευρωπαϊκό και εθνικό επίπεδο. Τα στοιχεία αυτά θα χρησιμοποιηθούν στην ανάπτυξη του προγράμματος διά βίου μάθησης και σε άλλες συναφείς πρωτοβουλίες της ΕΕ.  |
| 2010 | Η Επιτροπή θα υποβάλει έκθεση προόδου· και κάθε δύο χρόνια από το 2010 και μετά.   |

### **3.2. Βελτίωση της ποιότητας της παροχής στον τομέα της εκπαίδευσης ενηλίκων**

Η ποιότητα της παροχής επηρεάζεται από την πολιτική, τους πόρους, την υποδομή και μια σειρά άλλους παράγοντες, όμως ο βασικός παράγοντας είναι η ποιότητα του προσωπικού που συμμετέχει. Έως τώρα, σε πολλά κράτη μέλη, έχει δοθεί λίγη προσοχή στην κατάρτιση (αρχική και συνεχή), στο καθεστώς και στην αμοιβή του προσωπικού της εκπαίδευσης ενηλίκων. Το προσωπικό της εκπαίδευσης ενηλίκων, στο πλαίσιο αυτό, δεν περιορίζεται στο εκπαιδευτικό προσωπικό αλλά περιλαμβάνει τη διαχείριση, το προσωπικό παροχής συμβουλών, τους εκπαιδευτικούς συμβούλους και τη διοίκηση. Πρέπει να είναι σε θέση να αντιμετωπίζουν τις διάφορες ανάγκες συγκεκριμένων ομάδων. Η ποιότητα του προσωπικού είναι αποφασιστικής σημασίας στην ενθάρρυνση της συμμετοχής των ενηλίκων εκπαιδευομένων.

- |      |   |
|------|---|
| 2008 | Θα δημοσιευθούν τα αποτελέσματα της μελέτης <i>Επαγγέλματα της εκπαίδευσης ενηλίκων στην Ευρώπη</i> . Στη μελέτη αυτή θα εντοπίζονται ορθές πρακτικές στα κράτη μέλη και θα διατυπώνονται συστάσεις. Ορθές πρακτικές που θα εντοπιστούν θα διαδοθούν μέσω του προγράμματος εργασίας εκπαίδευση και κατάρτιση 2010 και του προγράμματος διά βίου μάθησης (π.χ. με δραστηριότητες εκπαίδευσης ισοτίμων και παρακολούθηση εργασίας). |
| 2009 | Ανάπτυξη προτύπων για τους επαγγελματίες της εκπαίδευσης ενηλίκων, περιλαμβανομένων υπηρεσιών παροχής συμβουλών, με βάση υφιστάμενες ορθές πρακτικές.   |
| 2010 | Περαιτέρω έρευνα για την ανάπτυξη ποιοτικών προτύπων για φορείς παροχής και την πιστοποίησή τους. Αυτό θα συμβάλλει επίσης στην παρακολούθηση του κλάδου.   |

### **3.3. Αύξηση των δυνατοτήτων εκπαιδευτικής αναβάθμισης για τους ενήλικες – δηλαδή να αποκτήσουν τυπικά προσόντα ενός, τουλάχιστον, υψηλότερου επιπέδου από το προηγούμενο**

Οι δημογραφικές προβολές στην Ευρώπη δείχνουν ότι η επένδυση στο ανθρώπινο και κοινωνικό κεφάλαιο των εντοπιζόμενων ομάδων στόχων είναι ζωτικής σημασίας, δεδομένης της μείωσης του εργατικού δυναμικού και των, κατ' επέκταση, ελλείψεων στην αγορά εργασίας. Η ενημέρωση και η παροχή συμβουλών είναι αποφασιστικής σημασίας για την προσέγγιση και την ενθάρρυνση αυτών των ομάδων. Πρέπει να αξιοποιηθεί ο ρόλος των Μέσων και η ικανότητά τους να προσεγγίζουν δυσπρόσιτες ομάδες. Όπως επίσης πρέπει να συνεκτιμηθεί η γνώμη των ίδιων των εκπαιδευομένων. Ωστόσο, δεν αρκεί απλώς η προσέλκυση των ατόμων στην εκπαίδευση ενηλίκων. Η δυνατότητα για τα άτομα αυτά να προοδεύσουν και να αυξήσουν τα επίπεδα των προσόντων τους πρέπει να είναι πραγματική και να τους επιτρέπει να ενταχθούν καλύτερα σε όλους τους τομείς της ζωής.

Τα κράτη μέλη πρέπει να διερευνήσουν τη δυνατότητα θέσπισης εθνικών στόχων που θα αυξάνουν το επίπεδο δεξιοτήτων του πληθυσμού στόχου.

2008	Καταγραφή των ορθών πρακτικών και σχεδίων για την προσέγγιση των εντοπιζόμενων ομάδων στόχων και τη διευκόλυνση της προόδου και της επιτυχίας τους, με εστίαση στον εντοπισμό κύριων παραγόντων για την επανένταξη ατόμων στην αγορά εργασίας, την εκπαίδευση και την κατάρτιση καθώς και στην κοινωνία (εθελοντική εργασία). Θα συνεκτιμηθούν τα αποτελέσματα του προγράμματος διά βίου μάθησης, ιδίως αυτά του Grundtvig.
2009	Με βάση τα αποτελέσματα της απογραφής έρευνας (2008), στο πλαίσιο του προγράμματος διά βίου μάθησης θα δημοσιευθεί πρόσκληση υποβολής προτάσεων για πιλοτικά σχέδια όσον αφορά την προσέγγιση ομάδων στόχων και την περαιτέρω διερεύνηση, για να επιτευχθεί ο στόχος αναβάθμισης κατά ένα επίπεδο των προσόντων.
2010	Ταυτόχρονα θα ξεκινήσει η εφαρμογή σχεδίων και η παρακολούθηση των αποτελεσμάτων. Τα κράτη μέλη θα υποβάλλουν έκθεση προόδου σχετικά με την αύξηση των επιπέδων δεξιοτήτων στις ομάδες στόχους, στο πλαίσιο της κοινής έκθεσης προόδου για την εκπαίδευση και την κατάρτιση.

### **3.4. Επιτάχυνση της διαδικασίας αξιολόγησης δεξιοτήτων και κοινωνικών ικανοτήτων και επικύρωση και αναγνώρισή τους όσον αφορά τα μαθησιακά αποτελέσματα**

Η αναγνώριση και η επικύρωση της μη τυπικής και της άτυπης εκπαίδευσης αποτελούν έναν ακρογωνιαίο λίθο της στρατηγικής για τη διά βίου μάθηση. Πολλά κράτη μέλη διαθέτουν ένα νομικό πλαίσιο και τα περισσότερα από αυτά έχουν θέσει σε λειτουργία πιλοτικά προγράμματα.

Η αξιολόγηση και η αναγνώριση δεξιοτήτων και κοινωνικών ικανοτήτων, ανεξάρτητα από το πού και πώς αποκτήθηκαν, είναι ιδιαίτερα σημαντικές για όσους δεν διαθέτουν βασικά τυπικά προσόντα, έτσι ώστε να διευκολυνθεί η ένταξή τους στην κοινωνία. Θα έχουν δεξιότητες που δεν θα είναι «ορατές». Είναι σημαντικό για όλους τους ενδιαφερομένους (εργοδότες, κυβερνήσεις, άτομα κλπ) να γίνει αυτό, αφού έχει αποδειχτεί ότι η αναγνώριση των δεξιοτήτων που έχουν αποκτηθεί μη τυπικά ή άτυπα μπορεί να οδηγήσει σε σημαντικές

οικονομίες χρόνου και χρήματος. Επομένως είναι σημαντικό να θεσπίσουν οι εθνικές κυβερνήσεις μια θετική προσέγγιση όσον αφορά την αναγνώριση της μη τυπικής και της άτυπης μάθησης. Ιδιαίτερη προσοχή πρέπει να δοθεί στην επικύρωση και την αναγνώριση των ικανοτήτων των μεταναστών, με επιφύλαξη της αναγνώρισης των επαγγελματικών προσόντων<sup>16</sup>.

2008	Εντοπισμός ορθής πρακτικής για την αναγνώριση και την επικύρωση μη τυπικής και άτυπης μάθησης με ιδιαίτερη εστίαση στις κοινωνικές ικανότητες κυρίως αυτών που αποκτήθηκαν εκτός του επίσημου εκπαιδευτικού συστήματος.
2009	Δραστηριότητα εκπαίδευσης ισοτίμων σε ευρωπαϊκό επίπεδο, ανταλλαγή ορθής πρακτικής και διακρατικές ανταλλαγές προσωπικού. Θα χρηματοδοτηθούν μέσω του προγράμματος διά βίου μάθησης.
2010	Η πρώτη έκθεση αποτελεσμάτων θα υποβληθεί και θα συζητηθεί σε ένα σεμινάριο και τα αποτελέσματα θα κοινοποιηθούν στους ενδιαφερομένους.

### 3.5. Βελτίωση της παρακολούθησης του τομέα της εκπαίδευσης ενηλίκων

Όπως αναφέρεται στην ανακοίνωση για την εκπαίδευση ενηλίκων «*Ποτέ δεν είναι αργά για μάθηση*», η αποτυχία επίδειξης των οφελών από την εκπαίδευση ενηλίκων αποτελεί μια κύρια αδυναμία στον τομέα αυτόν. Είναι επιτακτική ανάγκη να υπάρξει μια κοινή γλώσσα και μια κοινή αντίληψη για να ξεπεραστούν οι παρανοήσεις και η έλλειψη συγκρίσιμων στοιχείων στον τομέα. Για την τακτική επικαιροποίηση (σε διετή βάση) των αναπτύξεων στον τομέα απαιτείται ένα ελάχιστο σύνολο βασικών στοιχείων.

Η δράση αυτή θα συνδέεται στενά με τις τρέχουσες εργασίες στον τομέα των δεικτών και των συγκριτικών στοιχείων<sup>17</sup>, συμπεριλαμβανομένης της εργασίας της μόνιμης ομάδας δεικτών και συγκριτικών στοιχείων.

2008	Με βάση μια μελέτη που θα διενεργήσει η Επιτροπή, πρέπει να συμφωνηθεί από τα κράτη μέλη και τους ενδιαφερομένους μια πρόταση συνεπούς ορολογίας. Στόχος της μελέτης είναι επίσης να προτείνει ένα σύνολο βασικών στοιχείων που θα διευκολύνει την ανά διετία παρακολούθηση του τομέα.
2009	Θα αναπτυχθεί ένα γλωσσάριο συμφωνημένης ορολογίας. Η συλλογή βασικών στοιχείων θα ξεκινήσει στα κράτη μέλη που επιθυμούν να συμμετέχουν.
2010	Τα αποτελέσματα θα δημοσιευτούν στην κοινή έκθεση προόδου για την εκπαίδευση και την κατάρτιση το 2010.

<sup>16</sup> Οδηγία 2005/36/EK του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 7ης Σεπτεμβρίου 2005, σχετικά με την αναγνώριση των επαγγελματικών προσόντων, ΕΕ L 255/22 της 30.9.2005.

<sup>17</sup> Ένα συνεκτικό πλαίσιο δεικτών και σημείων αναφοράς σχετικά με την παρακολούθηση της προόδου για την επίτευξη των στόχων της Λισαβόνας όσον αφορά την εκπαίδευση και την κατάρτιση. COM (2007) 61 τελικό.

#### **4. ΣΥΝΕΧΕΙΑ ΤΟΥ ΣΧΕΔΙΟΥ ΔΡΑΣΗΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΕΝΗΛΙΚΩΝ**

Είναι καιρός πλέον να εξασφαλιστεί η θέση της εκπαίδευσης ενηλίκων στη διά βίου μάθηση καθώς και ο ρόλος της σε όλα τα επίπεδα χάραξης πολιτικής, έτσι ώστε να μπορέσει να υλοποιηθεί η συμβολή της στην αντιμετώπιση των προκλήσεων της Ευρώπης.

Έως το τέλος του 2007 θα συσταθεί μια ομάδα εργασίας για να υποστηρίξει την Επιτροπή και τα κράτη μέλη σε λεπτομερείς δράσεις και σχέδια στο πλαίσιο του σχεδίου δράσης και για να μεριμνήσει για την περαιτέρω υλοποίηση. Καλούνται το Συμβούλιο και το Κοινοβούλιο να εγκρίνουν το σχέδιο δράσης.

Το δεύτερο εξάμηνο του 2009 θα διοργανωθεί ένα συνέδριο για να παρουσιαστούν τα αποτελέσματα που έχουν επιτευχθεί και να συζητηθούν μελλοντικές ενέργειες.

## **ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ: ΧΡΟΝΟΔΙΑΓΡΑΜΜΑ ΤΗΣ ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑΣ ΔΙΑΒΟΥΛΕΥΣΗΣ**

- (1) **4 συνεδριάσεις της ομάδας εμπειρογνομόνων στις Βρυξέλλες**, με τη συμμετοχή εκπροσώπων των υπηρεσιών της Ευρωπαϊκής Επιτροπής (ΓΔ EMPL, ΓΔ ENTR, ΓΔ JLS), των κοινωνικών εταίρων (ETUC, EuroBusiness), διεθνών οργανισμών (ΟΟΣΑ, UNESCO), ενδιαφερομένων και εμπειρογνομόνων που εκπροσωπούσαν τις «τέσσερις περιφέρειες» και ενός εκπροσώπου της ευρωπαϊκής ένωσης για την εκπαίδευση των ενηλίκων.
- (2) **4 διακρατικές συνεδριάσεις διαβούλευσης με κράτη μέλη, χώρες του ΕΟΧ και την Τουρκία**, με τη συμμετοχή εκπροσώπων των υπουργείων παιδείας και εργασίας, των κοινωνικών εταίρων και άλλων ενδιαφερομένων.
- Ελσίνκι, 22-23 Φεβρουαρίου 2007 Προσκληθείσες χώρες: Δανία, Εσθονία, Φινλανδία, Ισλανδία, Λετονία, Λιθουανία, Νορβηγία, Σουηδία
  - Βόνη, 12-13 Μαρτίου 2007 Προσκληθείσες χώρες: Βέλγιο, Γαλλία, Γερμανία, Ιρλανδία, Λιχτενστάιν, Λουξεμβούργο, Κάτω Χώρες, Ηνωμένο Βασίλειο
  - Λουμπλιάνα, 26-27 Μαρτίου 2007 Προσκληθείσες χώρες: Αυστρία, Βουλγαρία, Τσεχική Δημοκρατία, Ουγγαρία, Πολωνία, Ρουμανία, Σλοβακία, Σλοβενία
  - Λισαβόνα, 3-4 Απριλίου 2007 Προσκληθείσες χώρες: Κύπρος, Ελλάδα, Ιταλία, Μάλτα, Πορτογαλία, Ισπανία, Τουρκία
- (3) **Διαβούλευση υψηλού επιπέδου με εκπροσώπους των κρατών μελών**
- Χαϊδελβέργη, 1-2 Μαρτίου 2007 Άτυπη υπουργική συνεδρίαση
  - Αμβούργο, 22-23 Μαΐου 2007 Συνεδρίαση των Γενικών Διευθυντών επαγγελματικής κατάρτισης (ΓΔΕΚ)
  - Βρυξέλλες, 14-15 Ιουνίου 2007 Συνεδρίαση της συμβουλευτικής επιτροπής για την επαγγελματική κατάρτιση (ΣΕΕΚ)
- (4) **Άτυπη διαβούλευση με τα κράτη μέλη και άλλους ενδιαφερομένους**
- α) Άτυπη διαβούλευση με τα «εθνικά διερευνητικά συμβούλια». Κλήθηκαν οι εθνικές αρχές των κρατών μελών, των χωρών του ΕΟΧ και της Τουρκίας να οργανώσουν τη διαβούλευση με τους συναφείς ενδιαφερομένους σε εθνικό επίπεδο, την περίοδο από 26 Απριλίου έως 22 Μαΐου 2007.
  - β) Περαιτέρω διαβούλευση στο πλαίσιο άλλων εκδηλώσεων (συνεδριάσεων με κοινωνικούς εταίρους, συνεδρίων, σεμιναρίων και στρογγυλών τραπέζιων για την εκπαίδευση ενηλίκων).